

хановский // Социальная и судебная психиатрия: история и современность. – М. : Изд-во ГНЦ СиСП им. В.П. Сербского, 1996. – С. 376-379.

15. Кернберг О.Ф. Агрессия при расстройствах личности и перверсиях / О.Ф. Кернберг. – М. : ЧеРо, 1998. – 233 с.

16. Айхорн А. Трудный подросток / А. Айхорн. – М. : ЭКСМО-Пресс, 2001. – 377 с.

17. Кондрашенко В.Т. Девиантное поведение подростков: Социально-психологические и психиатрические аспекты / В.Т. Кондрашенко. – Мн., 1988. – 255 с.

18. Королев В.В. Психические отклонения у подростков-правонарушителей / В.В. Королев. – М. : Прогресс, 1992. – 215 с.

19. Тузов А.П. Мотивация противоправного поведения несовершеннолетних / А.П. Тузов. – К.: Выща школа, 1982. – 181 с.

20. Волкова Е.И. Трудные дети или трудные родители? / Е.И. Волкова. – М., 1992.

21. Гришина Н.В. Социально-психологические конфликты и совершенствование взаимоотношений в коллективе (Социально-психологические проблемы производственного коллектива) / под ред. Е.В. Шороховой / Н.В. Гришина. – М. : Наука, 1983. – 211 с.

УДК 159.92

ОСОБЛИВОСТІ КОРЕКЦІЙНОЇ ГРУПОВОЇ РОБОТИ З ДЕЗАДАПТОВАНИМИ ПІДЛІТКАМИ (ЗА МЕТОДИКОЮ "ПОЗИТИВНОЇ КОРОТКОСТРОКОВОЇ ПСИХОТЕРАПІЇ") Н. ПЕЗЕШКІАН)

Морозова-Ларіна О.І.

Стаття присвячена проблемі корекційної групової роботи з дезадаптованими підлітками, що базується на результатах попередньо отриманого психологічного профілю їхнього Я-образу. Запропонована до розгляду та детально описана корекційна програма "Підвищення рівня здатності до соціально-психологічної адаптації підлітків засобом "Позитивної психотерапії" являє собою психологічний тренінг інтегративного типу з елементами різних психотерапевтичних і психологічних технік, але за основу в якому взяті базові принципи та п'ятикрокова модель позитивної психотерапії.

***Ключові слова:** соціально-психологічна адаптація, дезадаптовані підлітки, корекційна групова робота.*

Статья посвящена проблеме коррекционной групповой работы с дезадаптированными подростками, которая основывается на результатах предварительно полученного психологического профиля их Я-образа. Предложенная к рассмотрению и детально описанная коррекционная программа "Повышение уровня способности к социально-психологической адаптации подростков при помощи "Позитивной психотерапии" представляет собой психологический тренинг интегративного типа с элементами разных психотерапевтических и психологических техник, но за основу в нем взяты базовые принципы и пяти-шаговая модель позитивной психотерапии.

Ключевые слова: *социально-психологическая адаптация, дезадаптированные подростки, коррекционная групповая работа.*

The article dedicated to correctional work with a group of maladjusted adolescents that bases on the results of prior psychological profile of their self-image. The correctional program "Improving the Capacity for Social and Psychological Adaptation of Adolescents with Positive Psychotherapy" is described in details and proposed for consideration. It is an integrative psychological training, based on the main principles and five-steps model of Positive Psychotherapy and it includes some elements of different psychotherapy and psychological techniques as well.

Key words: *social and psychological adaptation, maladjusted adolescents, correctional group work.*

Проблема адаптації особистості у змінному середовищі протягом довгих років лишається у центрі уваги як психологів, так і фахівців суміжних галузей. Зміни, які постійно відбуваються в освітянській сфері – невідповідне технічно-матеріально оновлення змісту навчання, непевне обґрунтування нових програмних вимог до знань та вмінь учнів, введення спершу незвичної 12-бальної системи оцінювання тощо, спричиняють поширення дезадаптованості серед школярів. Очевидно, також й те, що за умов фундаментальних (і не завжди гуманних) освітянських змін спостерігаються факти неадаптивності та внутрішнього дискомфорту не лише у школярів, але й у педагогів. За даними психологічних досліджень, лише незначна частина учнів (від 2,1 % до 4,7 %) не відчують труднощів у процесі навчання. Аналіз опитування свідчить, що причини цих труднощів підлітки вбачають, перш за все, в собі, у власній пам'яті, слабкій увазі, низькому рівні розвитку свого мислення. Молодші підлітки підкреслюють, що у них "не вистачає знань, умінь", в той час, як старші підлітки говорять про відсутність в них самодисципліни, лінощі, безвілля. Ще однією причиною труднощів в навчанні для підлітків є (за їхнім переконанням) складність навчальної програми, окремих предметів. Крім того, вони скаржаться на некомпетентність педагогів, які "не вміють пояснювати", "ставлять двійки", "кричать". Всі ці факти хоч і не виявляють чогось несподіваного, все одно вима-

гають глибокого осмислення та вироблення цілісної корекційної стратегії.

Дослідження особистісних особливостей Я-образу підлітка в термінах позитивної психотерапії дає змогу конструктивно оцінити рівень дезадаптації, диференціювати ресурсні сфери його життя та визначити необхідні напрямки індивідуальної та групової роботи засобами позитивної психотерапії. Найважливішим завданням практичної психології є надання допомоги людині в самоактуалізації та самореалізації, поліпшенні суб'єктивного самопочуття та зміцненні її психічного здоров'я. Зміст психологічної допомоги полягає в забезпеченні емоційної, смислової та екзистенційної підтримки людини у складних ситуаціях її особистісного та соціального буття. Особливо актуальною є ця проблема у дитячо-юнацькі роки.

Процес формування Я-образу підлітка, з точки зору проблеми соціально-психологічної адаптації, відзначається низькими показниками у сферах: діяльність, професія, сенс життя й оптимізм стосовно до майбутнього. В результаті аналізу джерел з проблеми формування Я-образу у підлітковому віці та проблеми психологічної дезадаптації підлітків як наслідку попередньо негативно сформованого Я-образу, нами було вирішено застосувати WIPPF Вісбаденський опитувальник (Н. Пезешкіана), як методика багатоаспектного дослідження особистісних якостей. Цей опитувальник різнобічно оцінює формування Я-образу підлітків з точки зору соціально-психологічної адаптації, окреслює широкий діапазон характеристик людини, та охоплює чотири сфери психологічної активності людини: "сфера тіла", "сфера діяльності", "сфера контактів", "сфера фантазій та життєвих смислів".

Для нашої подальшої роботи (з точки зору реалізації її результатів) нам також було важливо розмежувати психотерапевтичний та корекційний впливи. Психотерапія є одним із видів надання "психологічної допомоги здоровим людям (клієнтам) у ситуаціях різного роду психологічних утруднень, а також у випадку потреби поліпшити якість власного життя". Корекція ж має більш вузьке й конкретне значення ("корекція" – виправлення), а психологічна корекція як вид діяльності практичного психолога – це делікатне втручання в процес психічного й особистісного розвитку людини з метою виправлення певних відхилень. На відміну від психотерапії, корекція безпосередньо пов'язана з поняттям норми психічного розвитку, коли в центрі уваги знаходяться дискретні характеристики внутрішнього світу людини. Корекції у підлітково-юнацькому віці більш притаманна "корекційно-розвивальна робота", оскільки значна кількість проблем психічного розвитку підлітків виникає саме через неповну сформованість, недостатній розвиток тих чи інших сторін психологічної реальності людини.

Отже, мета як психотерапевтичного так і корекційного впливу – сприяти повноціннішому функціонуванню й розвитку особистості. Психотерапія працює, перш за все, з глибинними, часто навіть неусвідомлюваними, проблемами (внутрішніми конфліктами) особистості, і тому потребує спеціальних методів впливу спеціаліста-психолога. Корекція ж виконує завдання не лише зміни, але й навчання, формування, та лікування "хворих" сторін психологічної реальності людини. Практика свідчать, що ефективність корекційного процесу визначається не лише фаховим рівнем психолога (психотерапевта), а й ступенем суб'єктивної активності клієнта. Тому важливо не тільки корегувати окремі психологічні структури, але й формувати навички саморегуляції, особистісної рефлексії та відповідальності за свій власний стан і поведінку і, зрештою, переведення корекції в самокорекцію. Зasadничим поняттям корекційного процесу є концепт норми психічного розвитку. Найчастіше психологічна корекція орієнтована на людину, яка має певні утруднення в межах психічної норми. Знання про норму, потенціал, закономірності, механізми та особливості психічного розвитку на кожному віковому етапі надає корекції можливості визначити сензитивний період для "лікування" того чи іншого психічного процесу, створити зону "найближчого розвитку", про-контролювати формування психічних новоутворень, попередити можливі труднощі вікових криз, труднощі соціалізації, викликані зміною соціальної ситуації розвитку. Але поняття "норма розвитку" не можна вважати єдиним для всіх, як для чоловіків, так і для жінок, і зводити його до абсолюту. Поняття "норма" і "патологія" – відносні. Ще й дотепер немає усталеного визначення "норми" особистості. Змістовне значення "норми" не є постійним, а змінюється, корелюючи із змінами науково-світоглядної парадигми, залежно від статево-вікових, соціально-економічних, культурно-історичних, кліматичних та інших умов формування особистості. Наразі здатність суб'єкта до адаптації визнається практично всіма дослідниками основним критерієм норми психічного розвитку. Незважаючи на розбіжності в теоріях, цілях і формах корекційної роботи різних психологічних шкіл та напрямків, психологічний вплив зводиться, перш за все, до того, що одна людина намагається допомогти іншій людині.

Мета нашого дослідження теоретично з'ясувати та експериментально виявити риси дезадаптованого підлітка, окреслити шляхи його корекції засобами позитивної короткострокової психотерапії.

Об'єктом нашого дослідження були особливості формування Я-образу підлітків.

Предметом дослідження виступали психологічні характеристики Я-образу підлітка з проблемами соціально-психологічної адаптації.

У психокорекційній практиці під причинами труднощів розвитку розуміють: 1) порушення внутрішньої структури особистості; 2) дефіцитарний чи викривлений вплив середовища; 3) сполучення двох перших факторів. На цій основі визначається мета психокорекційного впливу:

- відновлення цілісності особистості, гомеостазу психодинамічних сил людини, гармонізація її внутрішнього світу;

- модифікація поведінки шляхом збагачення та зміни соціального середовища або ж навічання нових адаптивних форм поведінки.

У віковій психології цілі корекційної роботи визначаються, перш за все, з позицій розуміння та врахування закономірностей психічного розвитку дитини, як активного діяльнісного процесу, що здійснюється у співробітництві дитини з дорослим. Виділяють три напрямки постановки корекційних цілей: 1) оптимізація соціальної ситуації розвитку і створення "зони найближчого розвитку"; 2) розвиток провідних видів діяльності дитини; 3) формування (допомога та сприяння у формуванні) психологічних новоутворень віку.

Головним завданням психокорекції є не досягнення конкретних, але швидкоплинних та мінливих результатів, а сприяння до особистісного росту клієнта (дитини), – отже, вона (корекція) має використовувати природні рушійні сили як, власне, психічного, так і особистісного розвитку. Корекційний вплив здійснюється в контексті певної діяльності, будучи засобом, що орієнтує активність, тому корекційна робота будується не лише як тренування умінь та навичок, не як окремі вправи з удосконалення психічної діяльності, а як цілісна, усвідомлена діяльність щоденних життєвих стосунків клієнта. Завдання ж корекційної роботи можуть бути чітко поставлені лише за повної діагностики та оцінки проблеми клієнта (тобто діагностика виступає першим етапом корекційної роботи), і в залежності від конкретної проблеми, застосовуються дві основні форми корекційної роботи: індивідуальна та групова.

У роботі з підлітками, вирішуючи проблеми міжособистісного характеру, та в разі коли зміст проблеми потребує розвиваючої, навчальної спрямованості або ж групової чи соціальної підтримки, перевага надається груповій формі корекційної роботи (тимчасова референтна група). Перевагою групової корекції є одержання різноманітного зворотного зв'язку, апробація та закріплення набутих підлітками навичок спілкування, альтернативної поведінки та соціальної взаємодії, важливим є й сам факт спільного "проживання" емоційно насичених подій у групі.

Найбільш відомі два напрямки в розумінні ефекту корекційних груп. Прихильники першого напрямку (Левін, Бредфорд, Беніс) орієнтують групи на розв'язання конкретних завдань, де відпрацьовують

навички міжособистісних взаємин. Керівник виступає в ролі лідера, фасилітатора – наставника (тренінгові групи центровані переважно на керівника). Прихильники другого напрямку (Левін, Роджерс, Шутц, Прайс) більш орієнтовані на гуманістичний, демократичний стиль керівництва групою. У цих групах головне – це почуття спільності (спільноти), аутентичності та відкритості у відносинах між членами групи (групи центровані переважно на членів групи). Метою Т-групи (за К. Левінім) є навчання умінь міжособистісного спілкування (комунікативних умінь), розв'язання проблеми спілкування (научіння міжособистісному спілкуванню), яка містить три основні компоненти: пізнання самого себе; зворотний зв'язок та експериментування.

Пізнання самого себе – це процес саморозкриття себе для себе. Найбільш наочною та ефективною в корекційному плані моделлю саморозкриття є "вікно Джогарі", (автори Джозеф Лафт та Гаррі Інграм) Відповідно до моделі Джогарі, кожна людина має у собі чотири зони усвідомлення своїх психологічних якостей, а саме: "арена", "видиме", "сліпа пляма" та "невідоме".

«арена»	«видиме»
«сліпа пляма»	«невідоме»

Рис. 1. Вікно Джогарі

"Арена" – це зона особистісного "Я", про яку знає сама особа та знають інші. Це той "простір" особистості, який відкритий як для неї, так і для інших. "Видиме" – це те, що особа знає про себе, а інші цього не знають (наприклад, непорядний вчинок, страхи, зневажливе ставлення до себе тощо). "Сліпа пляма" – це те, що інші бачать в людині, а вона сама цього не помічає (наприклад, манера поведінки, якісь звички, риси характеру, тощо). "Невідоме" – те, що приховане і від самої людини, і від інших. Це можуть бути підсвідомі прояви, неусвідомлювані проблеми, наприклад страх близьких відносин, страх довіритись (відкритись) іншій людині, страх потрапити в залежність, тощо. Сюди ж входять й приховані потенційні можливості особистості. "Вікно Джогарі" наочно показує членам групи, що розширити контакти – це означає насамперед збільшити "арену". А це можливо лише під час групової роботи в атмосфері взаєморозуміння та довіри. Групи тренінгу, крім основної функції навчання виконують ще й функцію психічного оздоровлення, тобто заняття в Т-групах роблять її учасників сприйнятливішими до чужих потреб та почуттів, сприяють глибшому усвідомленню

самого себе та своєї поведінки, допомагають налагодити адекватніші міжособистісні взаємини, підвищити рівень своєї комунікабельності, зміцнити повагу до оточуючих та почуття власної гідності. В підлітковій Т-групі робота має будуватися психологом так, щоб викликати в них зацікавлення й прагнення до самопізнання та саморегуляції, тобто актуалізувати й активізувати їхню потребу в саморозвитку, а самого підлітка сприймати як суб'єкта саморозвитку. Для організації та проведення тренінгу формування та здатності до саморозвитку необхідні:

1. Особливий спосіб введення в предмет (тему) тренінгу, вихідним поняттям якого є розвиток у підлітків здатності ставити і вирішувати завдання власного розвитку – таким "засобом" може стати категорія "Я";

2. Особливі форми організації роботи в групах тренінгу з підлітками, робота в яких будується між двома "полюсами": індивідуальне – загальне (тобто, безпосередній досвід – рефлексія);

3. Особливий, "нерепродуктивний" спосіб взаємодії учасників групи з психологом (керівником), від якого підліток не чекає готових рішень та зразків, а вже ініціює співробітництво з психологом, показуючи, якої допомоги він потребує. Важливий ефект груп – це підвищення усвідомлення своєї поведінки та прийняття відповідальності за неї;

4. Незвичний, особливий стиль взаємодії із своїми однолітками, що забезпечується такою організацією спільної роботи підлітків у групі, за якої між партнерами розподіляються різні точки зору на проблему, що обговорюється. Завдання роботи групи зводиться до координації цих точок зору (при провідній ролі психолога-керівника);

5. Особливий тип взаємодії підлітка із самим собою, що змінюється в процесі психологічного тренінгу. Завдання психолога – озброїти підлітка засобами самоаналізу та саморегуляції. В результаті принципово змінюється характер прийняття підлітком самого себе. Підліток усвідомлює, що прийняття (сприйняття) себе залежить не лише від ставлення до нього інших людей, але й від його власної упевненості в тому, що він сам зможе змінити в собі те негативне, що йому не подобається, або створити щось нове (краще), тобто прийняття себе як "змінюваного мною самим "Я";

6. Забезпечення комфорту, психологічної безпеки роботи корекційної групи є впровадження, поряд з рефлексивними прийомами, у яких точки зору партнерів протиставляються, нереліксивними прийомами, які сприяють виникненню почуття довіри, захищеності, підтримки, взаємопорозуміння, сензитивності. Сумісність будується як на рівні усвідомленої домовленості групи про певні норми співробітництва, так і на невербальному та неусвідомленому рівні тілесної та емоційної до-

віри. Це відчуття психологічного комфорту в групі є чи не найважливішою умовою їхнього особистісного розвитку, адже конструктивна робота може здійснюватися лише в згуртованій групі, що розвивається при позитиві активного спілкування. Ці умови корекційного процесу в групі забезпечують перехід підлітка від об'єктної до суб'єктної поведінки, сприяють його переходу від корекції до самокорекції, саморозвитку та самовдосконалення. Зрозуміло, що в "чистому" вигляді корекційні методи використовуються вкрай рідко. Частіше застосовується комплексний підхід із застосуванням методичних прийомів різних психотерапевтичних напрямків. Сама ж система корекційного впливу складається з урахуванням вікових, статевих, особистісних особливостей клієнтів та характеру їхніх проблем.

Корекційна робота з дезадаптованими підлітками будується на результатах попереднього дослідження, коли отримано психологічний профіль Я-образу дезадаптованих підлітків, який надає важливу інформацію для формування програми тренінгу. Користуючись основними принципами позитивної психотерапії ("надія", "баланс", "самопомога") та 5-ти кроковою моделлю консультування, відбувається ознайомлення підлітків з тими основними поняттями, які будуть використовуватися у ході корекційної роботи. До початку тренінгу вони мають бути ознайомлені із своїм психологічним профілем. Підлітки отримують бланк з результатами опитування, і кожен може зробити певний аналіз своїх здібностей, побачити свій Я-образ. Терміни позитивної психотерапії доступні, тож кожен зможе "побачити" себе з різних боків та проаналізувати в яких сферах його життя зосереджено більше енергії, а в яких менше. Тобто кожен отримує інструмент самопізнання, що дозволяє оцінити себе через позитум-підхід (погляд через призму реально існуючого сьогоденного).

Корекційна програма "Підвищення рівня здатності до соціально-психологічної адаптації підлітків засобом "Позитивної психотерапії" являє собою психологічний тренінг інтегративного типу з елементами різних психотерапевтичних і психологічних технік, але за основу взяті базові принципи та п'ятикрокова модель позитивної психотерапії. Пропонований варіант програми особистісного саморозвитку складається з 8 занять, тривалість кожного 1,5 години, які проводяться один раз на тиждень. Кількість учасників в одній групі – 10-14 осіб.

Мета психологічної програми профілактики та корекції дезадаптації підлітків: гармонізація Я-образу підлітка, його уявлень про себе і ставлення до себе; актуалізація й активізація процесів особистісного саморозвитку; формування навичок емоційної і поведінкової саморегуляції. Виходячи з висновків нашого дослідження та аналізу наукових

джерел, програма, що направлена на підвищення рівня адаптації, повинна в центр уваги ставити фактори: мотивації на отримання знань, здібності до самореалізації власною діяльністю; старанності; формування особистих цілей свого майбутнього, але які узгоджуються з загальнолюдськими цінностями; здатність до комунікації на основі балансу між щирістю та ввічливістю; включення в структуру власного Я-образу концепції самоповаги.

Заняття складається з трьох елементів, подавати які можна в будь-якому порядку: 1) рефлексія попереднього кроку, аналіз домашніх завдань із самопізнання і саморозвитку, формування найближчої мети; 2) просування у вивченні предмета, пошук і освоєння засобів досягнення поставленої мети; 3) підвищення групової згуртованості, довірче спілкування, почуття захищеності кожного всередині цієї групи.

Структура корекційної програми 5-ти крокової моделі "Позитивної короткострокової психотерапії" (розподілення 5-ти кроків програми не є суворим правилом, – можливе гнучке розподілення занять на кожний крок). Якщо група легко проходить за 1 заняття крок "дистанціювання", то 2 крок – "інвентаризація" можна почати вже з 2-го заняття, й воно може продовжуватись одне чи два заняття – поки кожен в групі зможе свідомо проаналізувати риси свого Я-образу (актуальні здібності). 3 крок – "ситуативне підбадьорення" триває не менше 2-х зустрічей і вважається пройденим тоді, коли усвідомлюються свої ресурсні здібності та зони росту, коли з'являється уміння використовувати позитивну ре-інтерпретацію, уміння ділитися своїм ресурсом та бути ресурсом для інших. 4 крок – "вербалізація", формування власної відповідальності за подальші зміни і за здатність до самовиховання буде найдовшим, – треба дати кожному можливість попрацювати і в груповому режимі, і в індивідуальному, в парах чи трійках для обміну досвідом та отримання психологічної підтримки, а також у випробовуванні нових форм реагування, підкреслюється позитивне бачення людини, як власника усіх своїх актуальних здібностей, який сам створює все що трапляється у його житті.. На цьому етапі проводяться вправи, що знімають напругу, сприяють дистанціюванню від конфліктної ситуації, включенню власних ресурсних здібностей. 5 крок – "розширення" системи цілей. Закріплюється ресурс перспективи майбутніх досягнень, кожним учасником розробляється власна система нагород для стимулювання своїх найкращих. Кожна людина так чи інакше спостерігає за собою, але не кожна усвідомлює це, і тому досить швидко забуває про свої спостереження. Якщо ж записувати свої спостереження, то можна отримати багато цікавого й несподіваного матеріалу про себе самого. Тому бажано вести щоденник або психологічний зошит. Щоб на-

вчитися аналізувати свої думки, вчинки, емоційні стани, треба виконувати в щоденнику завдання на самопізнання. Зважаючи на своєрідність контингенту групи, треба обов'язково наголосити, що не можна без дозволу читати чужий щоденник, і що кожна людини має право на суверенність свого внутрішнього світу.

Корекційно-розвивальна робота – це шлях до самозмін, оскільки учасники тренінгу на власному досвіді випробовують нові моделі побудови стосунків з оточуючими, аналізують рівень розвитку своїх актуальних здібностей, дізнаються про важливість балансу розподілення життєвої енергії між сферами особистісного життя. Вони вчаться позитивної інтерпретації, бути творчими у розв'язанні проблем, засвоюють та відпрацьовують техніки саморегуляції, навчаючись вправ релаксації та фізичної підзарядки. Результати дослідження вказують, що риси Я-образу міцно пов'язані між собою, і тому впливати на розвиток актуальних здібностей бажано комплексно. Головним принципом в корекційно-розвивальній програмі для дезадаптованих підлітків має бути опора на ресурсні сфери їхнього життя. Наше дослідження показало, що ресурсною сферою у них є актуальна здібність "фантазування". Визначено, що у групі дезадаптованих підлітків досить низький рівень фактора "Пра-ми" (сенси життя стосовно майбутнього, загальнолюдські цінності) при добре розвинутій актуальній здібності "фантазування". Це дозволяє спрямувати у корекційній програмі творчість підлітків на пошук особистісних та загальнолюдських цінностей і, як результат, сформувати здатність творчо працювати, самореалізовуватися власною діяльністю. З'являється мотивація досягнення, підвищується самоповага та віра в себе.

ЛІТЕРАТУРА

1. Пезешкиан Н. Психотерапия повседневной жизни. Тренинг в воспитании партнёрства и самопомощи : пер. с нем. / Н. Пезешкиан. – М. : Медицина, 1995. – 336 с.
2. Кравченко Ю.Е. Психотерапевтическое консультирование в методе позитивной психотерапии. Методические материалы / под ред. В.И. Карикаш. – [4-е изд., исправ. и дополн.] / Ю.Е. Кравченко. – Черкассы, 2008.
3. Панасенко Н.М. Теоретично-експериментальні дослідження образу "Я" у підлітків із межовими рисами характеру / Н.М. Панасенко // Актуальні проблеми психології. Том V: Психофізіологія. Медична психологія. Генетична психологія. Вип. 4 / за ред. С.Д. Максименка. – К. : Міленіум, 2005. – С. 155-161.

4. Спиваковская А.С. Профилактика детских неврозов / А.С. Спиваковская. – М. : Изд-во Московского ун-та, 1988.

5. Пезешкиан Н. Психосоматика и позитивная психотерапия : пер. с нем. / Н. Пезешкиан. – М. : Медицина, 1996. – 464 с.

6. Пезешкиан Н. Психодинамическая терапия стресса с применением инновационных техник / Н. Пезешкиан, О. Якубенко // Позитум. – 2001. – №1. – С. 15-26.

УДК 159.93

МОТИВАЦІЙНА СФЕРА ДОШКІЛЬНИКА ЯК ЧИННИК УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ

Ніколенко В.О.

Зроблено аналіз літератури за проблемою дослідження мотиваційної сфери дошкільника. Розкрито фактори впливу на мотивацію дитини до навчання, серед яких, головне місце займає – увага батьків. Проаналізували, яким з комунікацій батьки віддають перевагу, в який зручний спосіб вони б хотіли отримувати інформацію про розвиток своєї дитини. Констатовано, що головним видом діяльності у дітей цього вікового періоду є гра, саме вона відіграє головну роль у формуванні мотивації дошкільника. Проведена апробація чотирьох психодіагностичних методик, з метою виявлення домінуючих факторів особистості дітей старшого дошкільного віку.

Ключові слова: гра, дошкільний вік, мотивація, навчальна діяльність, освітній процес, пізнавальні процеси, праця.

Сделан анализ литературы за проблемой исследования мотивационной сферы дошкольника. Раскрыты факторы влияния на мотивацию ребенка к учебе, среди которых, главное место занимает – внимание родителей. Проанализировали, какой из коммуникаций родители отдают предпочтение, в какой удобный способ они бы хотели получать информацию о развитии своего ребенка. Констатировано, что главным видом деятельности у детей этого возрастного периода является игра, именно она играет главную роль в формировании мотивации дошкольника. Проведенна апробація чотырех психодіагностических методик, с целью выявления доминирующих факторов личности детей старшего дошкольного возраста.

Ключевые слова: игра, дошкольный возраст, мотивация, учебная деятельность, образовательный процесс, познавательные процессы, труд.

The analysis of the literature for the problem of the study of the motivational sphere of the preschooler had been made. The factors of influence